

De vesting Heusden

Heusden wordt al genoemd in de oudste bronnen in 722. Maar in de 13e eeuw krijgt Heusden daadwerkelijk stadsrechten. Er wordt een stadsmuur aangelegd met vier poorten. In 1357 wordt het Land van Heusden aan het Graafschap Holland verkocht. In de vijftiende eeuw wordt de stadsmuur gesloopt en vervangen door aarden wallen.

Geschiedenis Heusden

In de beginjaren van de Tachtigjarige Oorlog verwoestten de Spanjaarden Heusden. Dat gebeurde in 1569. Als de stad weer in Staatse handen is, geeft Willem van Oranje opdracht Heusden van een deugdelijke omwalling te voorzien. Zijn vestingbouwer Jacob Kemp begint in 1581 aan de opdracht om de vesting Heusden te vernieuwen volgens het Oud Nederlands Vestingstelsel.

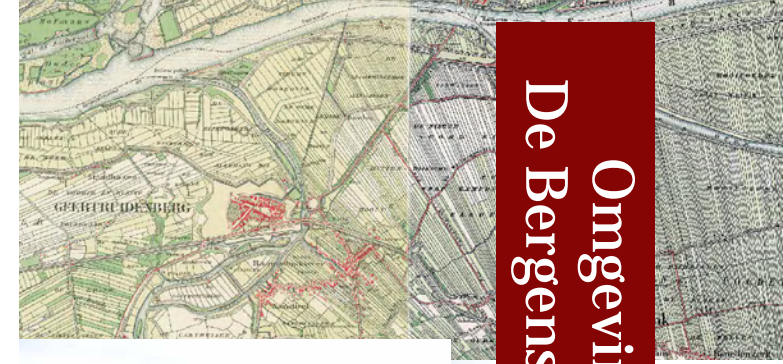
Tijdens het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) vinden aanvullende verbeteringen plaats. Als de strijd weer wordt voortgezet, speelt Heusden een belangrijke rol als brughoofd voor de Staatse. In deze tijd krijgt Heusden geleidelijk aan de reputatie van onneembare vesting.

Tijdens de algehele herziening van de Nederlandse defensie door Menno van Coehoorn, wordt de vesting Heusden tussen 1700-1730 aangepast aan het Nieuw Nederlands Vestingstelsel. Hierbij worden de hoornwerken geslecht.

Aan het eind van de achttiende eeuw staat Heusden bekend vanwege zijn patriottische gezindheid. Dat is de reden dat de Franse Graaf De Mirabeau Heusden in zijn aanvalsplan betreft. Tot degenen die in 1794 via Heusden optrekken behoort ook Cornelis Rudolphus Theodorus Kraijenhoff, de latere vestingbouwer, toen nog in Franse dienst.

Na de stichting van het Koninkrijk der Nederlanden wordt de vesting, die eerder deel uitmaakte van de Zuider Waterlinie, overbodig. In 1821 verliest het stadje zijn vestingstatus en in 1879 ook zijn garnizoen. De verdedigingswerken raken ernstig in verval en er wordt vaak over slechting van de wallen gesproken. Net op tijd groeit het inzicht dat de monumentale waarde van de vesting zo groot is, dat behoud ervan een schone zaak zou zijn. Na allerlei overwegingen besluit men uiteindelijk dat de restauratie moet gebeuren volgens de kaart van Joan Blaeu uit 1646 en overeenkomstig het ontwerp van Jacob Kemp, inclusief de soms onhandige indelingen.

Heusden heeft na de restauratie van 1978 negen bastions, zes ravelijnen, een beschermend eilandje en een natte gracht. Op enkele bastions staan standerdmolens en torens. Deze vestingrestauratie leverde Heusden in 1980 de Urbes Nostrae-prijs op, de hoogste Europese prijs op het gebied van restauratie.

Vestingsteden

Omgeving
De Bergense hof

De vestingen Geertruidenberg en Woudrichem

Met het verkrijgen van stadsrechten in 1213 wordt Geertruidenberg de eerste stad van het Graafschap Holland, strategisch gelegen aan belangrijke vaarroutes. Al in 1319 wordt de stad ommuurd met rondelen en poorten. Woudrichem wordt in 1356 op de kaart gezet door Willem V, graaf van Holland. Hij vestigt dan in deze plaats zijn riviertol aan de Merwede en hij verleent Woudrichem stadsrechten, en daarmee zelfbestuur.

Geschiedenis Geertruidenberg

Aan het begin van de Tachtigjarige Oorlog nemen de Staatsen de stad in. Prins Willem van Oranje geeft daarna opdracht om de stadsmuur geleidelijk te vervangen door vestingwerken, met nieuwe wallen in plaats van gemetselde muren en drie bastions.

De vesting komt in 1589 weer in Spaanse handen, doordat het muitende Engelse garnizoen de stad aan de Spanjaarden verkoopt. Vier jaar later, in 1593, lukt het Prins Maurits om de stad weer te heroveren. Hij zorgt er rond 1600 voor dat de vesting verder wordt uitgebreid, met onder meer nog drie extra bastions.

Kort na afloop van de Tachtigjarige Oorlog worden weer herstel- en verbeterwerkzaamheden uitgevoerd, maar een echte modernisering volgt rond 1700, als Menno van Coehoorn de meeste vestingsteden onder handen neemt. De vesting krijgt de vorm van een onregelmatige achthoek met een natte gracht.

Na de stichting van het Koninkrijk der Nederlanden in 1815 wordt Geertruidenberg als vestingstad opgeheven. Maar tijdens de Belgische Opstand in 1830 wordt de vesting weer snel in ere hersteld. In de jaren erna wordt het aantal bastions teruggebracht tot acht.

De overblijfselen van de versterkingen die in 1833-1837 zijn aangelegd, de wallen, de buitenwerken en de grachten langs de noord- en de westzijde van de stad, met nog twee

bastions, waarvan een met kat (binnenbastion) en een deel van een enveloppe, staan tegenwoordig op de Rijksmonumentenlijst, vanwege hun krijgshistorische waarde.

In verband met de aanleg van de spoorlijn Den Bosch-Lage Zwaluwe werd in 1885 het zuidelijk front aanzienlijk gewijzigd, waarbij het station binnen de vesting kwam te liggen. Begin vijftiger jaren van de 20e eeuw werden enkele restanten van de vestingwerken gerestaureerd.

Geschiedenis Woudrichem

Woudrichem verwerft visrechten van de heer van Altena en raakt in grote bloei. Ter bescherming tegen indringersmogen in 1386 een stadsmuur en een gracht worden aangelegd.

De economische terugslag begint als Woudrichem in 1420 haar tol aan Gorinchem verliest; een jaar later wordt het nog erger, wanneer een deel van het achterland onder water komt te staan door de St. Elizabethvloed. De verdedigingswerken worden daarna onvoldoende onderhouden. De Heer van Altena besluit in 1460 een deel van de bouwvallige stadsmuur te vervangen door huizen.

Tijdens de Tachtigjarige Oorlog wordt de gebrekkig beschermde stad gemakkelijk ingenomen door de Watergeuzen. Zij steken de stad in brand als de Spanjaarden

Woudrichem heroveren. In het vervolg van de oorlog wordt de stad nog een keer over en weer ingenomen, het laatst door de Staatse troepen.

Uit strategische overwegingen vindt Willem van Oranje dat Woudrichem weer een vestingstad moet worden. De Staten van Holland maken van Woudrichem vervolgens de zuidelijkste vesting van de Hollandse Waterlinie. De vestingwerken worden aangelegd volgens het Oud Nederlands Vestingstelsel en er wordt een garnizoen gelegerd. Woudrichem wordt met Heusden het knooppunt van het inundatiestelsel van het Land van Altena.

Om de stad te verdedigen tegen de komst van Franse troepen onder Lodewijk XIV in 1672, wordt de omgeving onder water gezet. De inundatie werkt goed, want Woudrichem wordt niet ingenomen door de Fransen. Ook na 1700 wordt de vesting als onderdeel van de Hollandse Waterlinie steeds goed onderhouden. Zelfs Menno van Coehoorn, die de meeste vestingsteden ombouwt volgens het Nieuw Nederlands Vestingstelsel laat Woudrichem onveranderd.

Na de Slag bij Waterloo in 1813 wordt rond Woudrichem nog één keer strijd geleverd. Verslagen Franse troepen proberen zich in Gorinchem te verschansen, maar Pruisische troepen verdrijven hen vanuit de vesting Woudrichem.